

І.В. Пиріг

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 347.948

СУДОВА ЕКСПЕРТОЛОГІЯ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТА ТА СИСТЕМИ НАУКИ

На основі аналізу думок науковців щодо предмета та системи судової експертології надано власне розуміння даних категорій. Визначено співвідношення судової експертології як окремої науки з експертною діяльністю.

Ключові слова: *судова експертиза, судова експертологія, експертна діяльність.*

Постановка проблеми. Дискусії серед науковців з приводу предмета та об'єкта судової експертології почалися з виокремлення її як самостійної науки спочатку в межах криміналістики, а потім окремо від неї. Першим таку ідею висловив А.І. Вінберг щодо розробки загальної теорії криміналістичної експертизи в межах криміналістики. Він зазначав, що “для розвитку криміналістичної експертизи потрібна наукова розробка її загальної теорії. Базою для її наукової розробки багато в чому слугують технічні та природознавчі науки” [1, с. 77]. Схожої думки дотримувався О.Р. Шляхов, але вже виділяючи її як самостійну науку з розділу криміналістичної тактики: “Теорію криміналістичної експертизи потрібно виділити із загального курсу криміналістики. Методика криміналістичної експертизи повинна відбрунькуватися, таким чином, від слідчої тактики. Таке рішення давно вже назріло, воно фактично вже здійснюється” [2, с. 12].

Вирішальним етапом у становленні судової експертології стали праці А.І. Вінберга і Н.Т. Малаховської. У статті “Судова експертологія – нова галузь науки”, що вийшла друком у 1973 р., вони визначили її як науку “про закони та методологію формування, розвитку судових експертиз, закономірності вивчення їх об'єктів на основі застосування спеціальних знань, запозичених з базових (материнських) наук і відповідно трансформованих, що проводяться в межах правової регламентації та в тих організаційних формах, які забезпечують доказове значення у справі висновків судових експертів у кримінальному й цивільному судочинстві” [3, с. 49]. Автори розвинули свої погляди у навчальному посібнику “Судова експертологія (загальнотеоретичні та методологічні проблеми судових експертиз)”, зазначаючи, що судова експертологія вивчає закономірності формування і розвитку наукових основ судових експертиз [4, с. 113].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства інститут судової експертизи як самостійної галузі знань продовжує формування та становлення. Більшість фундаментальних наукових досліджень у галузі теорії судової експертизи припадає на 1980–1990-ті рр. Дослідженнями вчених-криміналістів Т.В. Авер'янової, І.А. Алієва, Л.Ю. Ароцкера,

В.Д. Арсенєва, Р.С. Белкіна, С.Ф. Бичкової, А.І. Вінберга, В.Г. Гончаренка, Ф.М. Джавадова, А.В. Дулова, О.О. Ейсмана, Н.І. Клименко, Ю.Г. Корухова, В.К. Лисиченка, В.С. Мітричева, О.Р. Россинської, М.В. Салтевського, М.Я. Сегая, М.О. Селіванова, З.М. Соколовського, І.Я. Фридмана, О.Р. Шляхова та інших було закладено основи формування окремої науки – загальної теорії судової експертизи, або судової експертології. Однак на сучасному етапі розвитку науки тривають дискусії щодо предмета та системи судової експертології, її місця у системі наук.

Метою статті є аналіз наукових думок щодо предмета та системи судової експертології та формування на цій основі власного визначення даних наукових категорій.

Виклад основного матеріалу. Під час зародження та формування науки про судову експертизу не всі вчені підтримували дану концепцію. Так, В.Д. Арсенєв розглядав науку про судову експертизу як складову частину сучасної теорії судових доказів, пізніше – кримінального процесу [5, с. 12–14]. С.П. Мітричев та М.О. Селіванов вважали потрібною розробку теоретичних основ судової експертизи, але в межах науки криміналістики [6, с. 13; 7, с. 30]. Частиною розділу теоретичних основ криміналістики вважав судову експертологію О.О. Ейсман [8, с. 64–73].

Незважаючи на розмаїття думок щодо самостійності науки про судову експертизу, сьогодні можна вважати її сформованою. Хоча загальноприйнятої думки з приводу предмета даної науки поки що немає. Ґрунтовному аналізу думок науковців щодо предмета, об'єкта, природи та місця судової експертології в системі наукових знань на сьогодні приділялося багато уваги з боку науковців. На наш погляд, можна виділити два основних підходи до предмета та об'єкта судової експертології.

Перша група науковців, до якої можна віднести Т.В. Авер'янову, І.А. Алієва, С.Ф. Бичкову, Ф.М. Джавадова, Н.І. Клименко, Ю.Г. Корухова, О.Р. Россинську, М.Я. Сегая, в основу визначень предмета судової експертології покладають праксеологічний підхід та вважають об'єктом її вивчення експертну діяльність.

Так, С.Ф. Бичкова зазначає, що “загальна теорія судової експертизи може бути визначена як система теоретичного знання, що відображає на метапредметному рівні найбільш загальні закономірності розвитку наукових основ судових експертиз та експертної діяльності, або як система теоретичного знання, що є методологічною основою судово-експертних галузей знань” [9, с. 27]. Ф.М. Джавадов розуміє під предметом загальної теорії судової експертизи закономірності експертної діяльності, закономірності формування і розвитку окремих родів та видів судових експертиз, закономірності методів експертного дослідження [10, с. 142]. Н.І. Клименко зазначає, що судова експертологія мусить взяти на себе “наукове обслуговування” всіх сторін багатогранної практичної судово-експертної діяльності як процесуального інституту, так і галузевої професійної корпорації, що діє в межах судочинства” [11, с. 10]. Предметом судової експертології вона вважає “закономірності формування, розвитку і функціонування експертної діяльності в цілому і предмети окремих експертиз” [11, с. 20]. За назвою та

текстом статті М.Я. Сегая “Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність” чітко визначено зміст поняття цієї науки [12, с. 740]. Але найбільш повним, на нашу думку, є визначення загальної теорії судової експертизи, надане Т.В. Авер’яноюю, як “системи світоглядних і праксеологічних принципів як самої теорії, так і її об’єкта – експертної діяльності, окремих теоретичних побудов у цій галузі наукового знання, методів розвитку теорії та здійснення експертних досліджень, процесів та відносин – комплексне наукове відображення судово-експертної діяльності як єдиного цілого” [13, с. 43]. З її визначенням погоджується О.Р. Россинська [14].

Дещо іншу точку зору, на нашу думку, відображено у працях В.Д. Арсеньєва, Р.С. Белкіна, А.І. Вінберга, В.М. Галкіна, А.В. Дулова, О.Р. Шляхова, що полягає у визначенні судової експертології як науки про закономірності дослідження об’єктів – матеріальних носіїв інформації про обставини справи. На думку О.Р. Шляхова, “теорія судової експертизи – це система знань про закономірності та засновані на них методи, що застосовуються у різного роду судових експертизах при вирішенні завдань з дослідження тих чи інших об’єктів” [15, с. 4]. За визначенням А.І. Вінберга, “судова експертологія – галузь радянської юридичної науки, що вивчає закономірності, методологію і процес формування і розвитку наукових основ судових експертиз, а також досліджує їх об’єкти” [16, с. 76]. Р.С. Белкін віддає перевагу терміну “загальна теорія судової експертизи” і розглядає її “як науку про закономірності виникнення і розвитку судових експертиз, процесу експертного дослідження та формування його результатів” [17, с. 455].

Наука про судову експертизу відокремилася від криміналістики завдяки накопиченим протягом практичної діяльності з проведення експертиз знанням, що вимагало узагальнення та теоретичного обґрунтування. Як і будь-яка наукова теорія, судова експертологія формувалася у результаті накопичення практичних знань. На певному етапі виникла потреба систематизації цих знань та виділення закономірностей, яким вони відповідають, тобто створення окремої науки. Наукові знання відображають об’єктивні закономірності дійсності та досягаються шляхом пізнання об’єктів, процесів і явищ, їх діалектичного взаємозв’язку та взаємозалежності і містяться у системі понять, суджень, теорій. Наукові знання поділяються на емпіричні та теоретичні як два взаємопов’язані рівні наукового пізнання окремих об’єктів, процесів, явищ природи та суспільства.

На емпіричному рівні наукові знання формуються шляхом узагальнення методів та результатів практичної діяльності людей. Теоретичний рівень знань має загальний і всеохоплюючий характер та розкриває внутрішню сутність процесів і явищ, що пізнаються. Між практичними та науковими знаннями існує діалектична єдність і взаємозалежність. Наприклад, вчені-криміналісти, узагальнюючи та аналізуючи практику розслідування злочинів, розробляють на їх основі нові методики розслідування. Практичні працівники органів дізнання та слідства користуються цими методиками, накопичуючи досвід розслідування злочинів, який слугуватиме емпіричним матеріалом для вдосконалення криміналістичної методики вченими-криміналістами. Таким чином, взаємодоповнюючи себе емпіричні

та теоретичні знання формують зміст науки, розширюючи і розвиваючи її.

Будь-яка прикладна наука складається з теоретичних знань, що мають у повному обсязі, всебічно, ґрунтовно розкривати об'єктивні закономірності об'єкта пізнання, та практичних рекомендацій, які сформувалися на базі теоретичних знань, але мають чітку спрямованість на вдосконалення практичної діяльності. Основним завданням судової експертології є сприяння своїми положеннями та рекомендаціями вдосконаленню судово-експертної діяльності. Саме тому праксеологічний підхід до предмета цієї науки є найбільш розповсюдженим та сприятливим серед науковців. Дійсно, судова експертологія, як і криміналістика, тісно пов'язана з практикою розслідування злочинів і одним з її завдань є вивчення та узагальнення експертної практики.

На наш погляд, судово-експертна діяльність, або експертна практика, є галуззю діяльності, з якої судова експертологія отримує емпіричний матеріал, а також сферою використання своїх наукових здобутків. Але безпосереднім предметом пізнання судової експертології є закономірності процесу дослідження ознак об'єктів, які відображені в ньому та містять нову інформацію, можливу для використання у судочинстві. При дослідженні застосовуються прийоми та методи, засновані на спеціальних знаннях суб'єкта експертної діяльності, за допомогою яких інформація, отримана під час дослідження, формулюється окремими положеннями (висновками), зручними для використання у судочинстві. Тобто ми підтримуємо думки науковців, які розглядають судову експертологію як систему знань про певні закономірності й не ототожнюють її з експертною діяльністю.

Для формування власного визначення судової експертології необхідно розглянути її систему. Серед науковців сьогодні не склалося єдиної думки з приводу цього питання, що пояснюється різницею поглядів на зміст самої науки. Аналізуючи структуру спеціальних криміналістичних знань, О.Р. Шляхов поділяє їх на чотири частини, що можна вважати певною системою загальної теорії судової експертизи: 1) вступ у теорію і практику криміналістичної експертизи, що включає вчення щодо предмета, об'єкта, структури методик криміналістичної експертизи; методологію розвитку теорії і практики криміналістичної експертизи; вчення про експертну криміналістичну ідентифікацію; вчення про процесуальні основи криміналістичної експертизи; вчення про систему, структуру і управління експертними закладами, їх функції, наукову організацію праці; історію розвитку криміналістичної експертизи та її стан в інших країнах; вчення про систему, методи вивчення та розвитку теорії, організації наукових досліджень з проблем криміналістичної експертизи, реалізації підсумків науково-дослідної роботи та форми її впровадження в експертну та слідчо-судову практику; 2) загальні положення теорії і методики криміналістичної експертизи включають вчення про методи експертного дослідження; загальні положення методики експертного дослідження речових доказів; вчення щодо структури та змісту висновку експерта-криміналіста; 3) наукові та теоретичні основи криміналістичних експертиз (загальні положення та методики проведення окремих видів криміналістичної експертизи); 4) вико-

ристання криміналістичної експертизи у процесі доказування у справі та попередженні злочинів [15, с. 5].

Систему судової експертології А.І. Вінберг та Н.Т. Малаховська визначають спираючись на окреслені ними чотири рівні знань: фундаментальні базові (материнські) науки, предметні судові науки, галузі предметних судових наук, практична діяльність – судові експертизи. На їх думку, така система включає: морфологічні вчення щодо симптомів, властивостей та ознак досліджуваних об'єктів; вчення про судову субстанціологію; вчення про методи наук у судових експертизах; вчення щодо структури зв'язків та відносин; загальну проблему рішення експертних завдань; проблему експертних інформаційних фондів; проблему комплексного експертного дослідження [4, с. 50].

У своїй докторській дисертації І.А. Алієв запропонував таку систему судової експертології: методологічні основи загальної теорії судової експертизи; предмет, об'єкти, суб'єкти та завдання експертної діяльності; методи і методики у структурі експертної діяльності; інфраструктура і процесуальна функція судової експертизи; окремі теорії судової експертизи до яких, на його думку, належать ідентифікація, діагностика, класифікація та профілактика [18, с. 48–49]. Спираючись на структуру, запропоновану І.А. Алієвим, концепцію судової експертології висунув Ю.Г. Корухов: методологічні основи загальної теорії судової експертизи; предмет, об'єкти, суб'єкти та завдання експертної діяльності; методи і методики у структурі експертної діяльності; інфраструктура і процесуальна функція судової експертизи; окремі теорії судової експертизи [19, с. 7–10]. В загальному вигляді вона повторює згадану вище структуру, але відрізнялася за змістом її складових.

У 1991 р. вийшла монографія Т.В. Авер'янової, де було висвітлено погляди на систему загальної теорії судової експертизи, які залишилися незмінними і дотепер. Автор виділяє дванадцять складових моделі структури теорії судової експертизи: “концептуальні основи загальної теорії судової експертизи; вчення про судову експертизу як різновид практичної діяльності; вчення про закономірності формування і розвитку судової експертизи; вчення щодо предмета та завдань судової експертизи; вчення про об'єкти судової експертизи, їх властивості і ознаки; вчення про суб'єкт судової експертизи; теорія процесів, відношень та цілей експертної діяльності; вчення про методи загальної теорії судової експертизи та експертного дослідження; вчення про засоби і форми комунікативної діяльності при проведенні експертиз й інформаційні процеси; висновок експерта в системі процесуального доказування; теорія експертного прогнозування; окремі теорії, в тому числі і теорії окремих родів та видів судових експертиз” [13, с. 43].

Досить близька до запропонованої Т.В. Авер'яною є система судової експертології за Ф.М. Джавадовим, що включає: концептуальні основи теорії; вчення про закономірності формування і розвитку судових експертиз; вчення про об'єкт і предмет загальної теорії і судово-експертної діяльності; вчення про суб'єкт експертної діяльності; вчення про методи загальної теорії судової експертизи і судово-експертної діяльності; теорія процесів, відносин і комунікацій у судовій експертизі; інформаційне забез-

печення експертної діяльності, її автоматизація, логічні основи процесу експертного дослідження; теорія експертних ретроспекції та прогнозування; окремі теорії різних родів і видів судової експертизи [20, с. 12–13].

Засновуючись на положеннях криміналістики, яку авторка вважає базовою наукою по відношенню до судової експертології, побудувала систему цієї науки С.Ф. Бичкова. Її концепція зводиться до того, що система загальної теорії судової експертології складається з чотирьох розділів: методологічні основи загальної теорії судової експертології; експертна техніка; експертна тактика; методика експертного аналізу окремих видів злочинів. Багато дискусій серед науковців викликав останній розділ даної схеми, який автор поділяє на загальну та особливу частини. Загальна частина, на думку автора, у свою чергу, складається з трьох частин: вчення про аналіз механізму розслідуваної події засобами судової експертизи та інших форм використання спеціальних знань; вчення про дослідження ситуації в судовій експертизі; вчення про слідчо-експертні завдання. Особлива частина, за аналогією з окремими криміналістичними методиками, “повинна містити відомості про особливості сукупності елементів механізму розслідуваного виду злочину, заснованих на його криміналістичній характеристиці, а також алгоритми використання спеціальних знань при розслідуванні окремих підвидів (різновидів) у межах виділеної категорії злочинів” [9, с. 211].

Підтримуємо думки Р.С. Белкіна, Т.В. Авер'янової та інших вчених, які критично сприйняли третій та четвертий розділи запропонованої системи. Дійсно, аналізуючи розділ “експертна тактика”, доходимо висновку, що в ньому йдеться, скоріше, про методику експертного дослідження, відтак вживання терміна “тактика” буде не зовсім вірним. Щодо запропонованої методики експертного аналізу окремих видів злочинів, то, на нашу думку, аналіз вчиненого злочину є прерогативою слідчого. Злочин включає сукупність багатьох складових: кримінально-правову кваліфікацію, суспільну небезпеку, механізм вчинення тощо. Тільки сукупний їх аналіз, заснований на використанні перш за все юридичних знань, може призвести до розкриття злочину. Останнім часом концепцію С.Ф. Бичкової підтримав Б.М. Бішманов у докторській дисертації, обґрунтовуючи свої думки практичною значущістю експертного аналізу злочинів [21, с. 201–207]. Але наведені у його дослідженні приклади свідчать, що аналіз механізму злочину робить все ж таки слідчий, безумовно, на підставі в тому числі й інформації експерта, отриманої їм під час участі у проведенні слідчих дій чи виконанні експертизи. На нашу думку, методика експертного аналізу окремих видів злочину має значення не як складова судової експертології, а саме як частина експертної діяльності органів внутрішніх справ. Перш за все це стосується участі експертів ОВС в якості спеціалістів при проведенні слідчих дій, що ми вважаємо частиною експертної діяльності.

Виходячи з поняття судової експертології як науки про судово-експертну діяльність, М.Я. Сегай визначив її загальну частину, до якої включив такі складові: предмет і система судової експертології, правові основи судово-експертної діяльності; методологічні основи судово-експертної діяльності; науково-організаційні основи судово-експертної ді-

ьяльності та особлива частина, що містить особливості використання концептуальних основ судово-експертної діяльності різними судово-експертними галузями знань і складається з криміналістичних, матеріалознавчих, технічних, економічних, біологічних, медичних, психіатричних та психологічних галузей судово-експертного знання [12, с. 761–762].

Майже всі вчені, за винятком Р.С. Белкіна (який взагалі не наводить чіткої системи судової експертології) та Т.В. Авер'янової, у систему судової експертології включають організаційні та правові засади судово-експертної діяльності та використання експертиз у процесі доказування. Ми вважаємо, що судова експертологія є наукою про судову експертизу, яка є лише складовою частиною судово-експертної діяльності. Організація проведення експертиз та законодавчі акти, що її регламентують, є, поряд з безпосереднім виконанням експертиз, складовими частинами експертної діяльності. Організація діяльності експертних установ – частина науки управління, що викладається у курсах навчальних дисциплін “наукова організації праці” і “судові та правоохоронні органи України”. Формування законодавства, в тому числі й того, що регламентує проведення експертиз, є законотворчим процесом, в якому беруть участь науковці з різних галузей права. Використання результатів проведення експертиз є складовою процесу доказування, тобто компетенцією слідчого. Система судової експертології Т.В. Авер'янової не містить означених нами складових, однак трактовка вченою самої науки, на нашу думку, не узгоджується із запропонованою нею системою. До системи судової експертології не слід включати запропонований автором розділ “Висновок експерта у системі процесуального доказування” [13, с. 43]. Зазначене положення належить до теорії доказів, яка є частиною процесуального права. Процесуальне положення експерта, якого теорія кримінально-процесуального права відносить до осіб, які сприяють кримінальному процесу і здійсненню правосуддя із зазначенням його прав та обов'язків, є складовою відповідної науки [22, с. 106–107]. Відтак, не слід включати до судової експертології порядок призначення експертиз, оскільки означений процес є видом слідчої діяльності і входить до розділу криміналістичної тактики.

Висновки. Узагальнюючи викладене вище, визначимо судову експертологію як систему знань про закономірності проведення судових експертиз та заснованих на них засобах та методах дослідження різного роду матеріальних об'єктів, процесів або явищ. Наведене визначення ґрунтується на понятті судової експертизи, що досить чітко сформульовано в Законі України “Про судову експертизу” як “дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду”. Оскільки ми вважаємо судову експертологію прикладною наукою, то у визначенні під системою знань розуміються не тільки теоретичні положення, а й практичні рекомендації з проведення окремих видів судових експертиз.

Система судової експертології, на нашу думку, повинна складатися із загальної частини, як основи теоретичних знань, та особливої, спрямованої

на вирішення проблем практики. До загальної частини, або концептуальних основ, судової експертології мають входити такі розділи: формування та розвиток вчень про судову експертизу; предмет, система, завдання та принципи судової експертології; природа та місце в системі наукових знань; вчення про методи експертного дослідження; систематизація та класифікація знань у судовій експертології; експертна техніка; теорія експертного прогнозування та передбачення; експертна профілактика; поняття та загальна характеристика експертних методик; психологічні основи експертного дослідження та експертні помилки. Особлива частина повинна включати методики проведення окремих видів судових експертиз: дактилоскопічної, холодної зброї, трасологічної, балістичної, почеркознавчої, технічного дослідження документів, портретної, вибухотехнічної, економічної, хімічної, біологічної, технічної тощо.

Бібліографічні посилання

1. Винберг А. И. Криминалистическая экспертиза в советском уголовном процессе / А. И. Винберг. – М., 1956.
2. Шляхов А. Р. Предмет, метод и система советской науки криминалистической экспертизы / А. Р. Шляхов // Вопросы криминалистики и судебной экспертизы. – Алма-Ата, 1959. – С. 12–14.
3. Винберг А. И. Судебная экспертология – новая отрасль науки / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская // Социалистическая законность. – 1973. – № 11. – С. 48–50.
4. Винберг А.И., Малаховская Н.Т. Судебная экспертология (общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз) : учеб. пособие / отв. ред. Б.А. Викторов. – Волгоград, 1979.
5. Арсеньев В. Д. Содержание, предмет и задачи общей теории судебной экспертизы / В. Д. Арсеньев // Вопросы теории судебной экспертизы : сб. науч. трудов ВНИИСЭ. – М., 1977. – Вып. 31. – С. 12–14.
6. Митричев С. П. Советская криминалистика и её место в системе юридического образования / С. П. Митричев // Тез. докл. на Всесоюз. семинаре преподавателей криминалистики высш. юрид. учеб. заведений. – М., 1958. – С. 12–15.
7. Селиванов Н. А. О понятии и системе криминалистической техники / Н. А. Селиванов // Науч. труды ТашНИИСЭ. – 1969. – Вып. 8. – С. 28–32.
8. Эйсман А. А. Экспертология в системе научного знания / А. А. Эйсман // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР. – М., 1980. – С. 64–73.
9. Бычкова С. Ф. Становление и тенденция развития науки о судебной экспертизе / С. Ф. Бычкова. – Алма-Ата, 1994.
10. Джавадов Ф.М. Экспертная деятельность и развитие науки о судебной экспертизе / Ф.М. Джавадов. – Баку, 1998.
11. Клименко Н.І. Судова експертологія : курс лекцій : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Н.І. Клименко. – К., 2007.
12. Сегай М.Я. Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність / М.Я. Сегай // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2 (33). – № 3 (34). – С. 740–762.
13. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза : курс общей теории / Т.В. Аверьянова. – М., 2008.
14. Россинская Е. Р. Общая теория судебной экспертизы и криминалистика как самостоятельные родственные науки / Е. Р. Россинская [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rossinskaya.ru/articles/>.
15. Шляхов А. Р. Проблемы классификации в криминалистической экспертизе и её практическое значение / А. Р. Шляхов // Правовые и методологические проблемы судебной экспертизы. – М., 1974. – Вып. 10. – С. 4–7.
16. Словарь основных терминов судебных экспертиз / редкол. А. Р. Шляхов. – М., 1980.

17. Белкин Р. С. Курс криминалистики : учеб. пособие для вузов. – 3-е изд., доп. / Р. С. Белкин. – М., 2001.
18. Алиев А. И. Проблемы экспертной профилактики / И.А. Алиев. – Баку, 1991.
19. Корухов Ю. Г. Формирование общей теории судебной экспертизы: материалы для ученого совета ВНИИСЭ / Ю. Г. Корухов. – М., 1989.
20. Джавадов Ф. М. Концептуальні основи розвитку судової експертизи в сучасних умовах : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Ф. М. Джавадов. – К., 2000.
21. Бишманов Б. М. Правовые, организационные и научно-методические основы экспертно-криминалистической деятельности в органах внутренних дел : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09. / Бишманов Букенбай Муратжанович. – М., 2003.
22. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України : навч. посіб. – К., 2003.

Пирог И. В. Судебная экспертология: проблемы формирования предмета и системы науки. На основе анализа мнений ученых относительно предмета и системы судебной экспертологии представлено собственное понимание данных категорий. Определены соотношения судебной экспертологии как отдельной науки экспертной деятельности.

Ключевые слова: судебная экспертиза, судебная экспертология, экспертная деятельность.

Pyrig I. V. Forensic expertology: problems of forming the object and the system of science. The analysis of scholars' views on the subject of forensic expertology the author's understanding of these categories is given. The main objective of forensic expertology is to promote with their provisions and recommend improvements in forensic activities. Forensic expertology as well as criminalistics are closely related to the practice of investigating crimes and one of its objectives is to study and synthesis of expert practice.

Forensic activities or expert practice is the branch of activity, which receives court empirical expertology material as well as the scope of the use of their scientific achievements. But the immediate object of knowledge of forensic expertology is the study of signs regularities of the objects that appear in it and contain new information for possible use in legal proceedings. Therefore, the forensic expertology is defined as a system of knowledge about the laws and judicial expertise based on their means and methods of various kinds of material objects, processes or phenomena. Since the author suggests to consider forensic expertology as applied science, in determining when knowledge system refers not only theoretical principles but also practical recommendations for specific types of forensic examinations.

From the definition of forensic expertology follows a system science, which should consist of a general part as the basis of theoretical knowledge and particularly to address problems of practice. To those or conceptual frameworks, forensic expertology should include following sections: formation and development of the doctrines of the forensic examination, subject, system, objectives and principles of forensic expert study, nature and place in the system of scientific knowledge, teaching methods of expert research, systematization and classification knowledge in forensic expert study, expert technique, theory expert forecasting and prediction, prevention expert, the concept and general characteristics of expert methodologies, based on expert psychological research and expert errors.

Keywords: forensics examination, forensic expertology, expert activities.

Надійшла до редакції 01.04.2013